

Psihični problemi oseb, ki prestajajo kazni zaradi uboja

Jože Šepic, dipl. psiholog, KPD Dob pri Mirni

I. UVOD IN POSTAVITEV PROBLEMA

Revija je v svojih zadnjih številkah bralce seznanila z vso širino problematike in ugotovitvami raziskovalnega projekta »O ubojih na Slovenskem«. Da zaokrožimo problemsko področje, bomo tokrat v razširjenem povzetku predstavili še zadnji del študije, ki se nanaša na psihološke probleme oseb, ki prestajajo kazni zaradi storitve kaznivega dejanja uboja.

Strokovno razgledanemu bralcu je znano, da uboj v družbi in njenih kazensko-pravnih ustanovah izzove ostre ukrepe, ki poleg bolj ali manj prikritih povračilnih prvin vsebujejo še generalno prevercijo prevzgojni namen, ki bi pri izpolnjevanju kazenskih ukrepov moral imeti daleč pomembnejšo vlogo, pa navadno zvodeni v strokovno in organizacijsko nezadostno razvitih kazenskih ustanovah.

Idejni snovalci raziskovalnega projekta so upravičeno domnevali, da je za poglobljeno razumevanje dejanja uboja in vplivov tega dejanja na storilčevo osebnost treba vedeti, kako izrečena kazen in dolgotrajna izločitev iz družbe učinkujeta na obsojeno osebo. Nakazano vprašanje toliko bolj izstopi, če povemo, da je odvzem prostosti v našem kulturnem okolju največkrat zadnji člen v verigi pravnih ukrepov, naperjenih zoper storilca uboja.

Domnevamo, da se psihološki problemi oseb, ki jih v vsakdanjem pogovoru imenujemo morilce, zaradi posebnih moralnočustvenih pritiskov in posledic daljše osamitve ločijo od problemov drugih prestopniških skupin. Šele ob poznanju celotne biopsihosocialne problematike lahko pravilno razumemo storjeno dejanje in psihološke mehanizme, ki so sodelovali pri uboju.

Če se želimo z raziskavo približati kaznivemu dejanju uboja, bi bilo vsekakor zgrešeno, da bi se opirali le na tako imenovane objektivne podatke, ki jih prinašata sodba in kazenski spis, samega obsojenca in njegovo doživljanje v zvezi s storjenim dejanjem in kaznijo pa bi pri tem proučevanju zanemarili. S tem smo tudi utemeljili potrebo po psihološki eksploraciji oseb, kaznovanih zaradi uboja.

Po uvodnih razmišljanjih lahko postavimo temeljno vprašanje študije: **KAKO OSEBE, OBSOJENE ZARADI UBOJA, PO PRETEKU DOLOČENEGA ČASA V ZAPORU DOŽIVLJAJO STORJENO DEJANJE, SODBO IN IZREČENO PROSTOSTNO KAZEN.**

V okviru tako postavljenega vprašanja smo postavili naslednje delovne domneve:

1. Sorazmerna vedenjska neproblematičnost tistih obsojencev na prestajanju kazni, ki so storili dejanje uboja, je večinoma izraz naslednjih mehanizmov:

a) občutij krivde

b) sprostitev (pri storilcih, ki so z ubojem odpravili dalj časa trajajočo psihično napetost).

2. Trajanje prestajanja kazni pri obsojencu stopnjuje sistem racionalizacij v zvezi s kaznivim dejanjem.

3. V kategoriji storilcev, ki so storili kaznivo dejanje uboja, je sorazmerno veliko posameznikov s patološko osebnostno sestavo.

4. Patologija storilcev, ki so storili kaznivo dejanje uboja, se zaradi posebnih razmer prestajanja kazni in dalj časa trajajočih pritiskov na osebnost dodatno povečuje. Tu mislimo zlasti na drugotne značajske spremembe, čustveno otepevanje samokaznovalne nagibe, nemotiviranost, povečana znamenja nevrotičnosti in podobno.

II. OPIS METODE IN IZPELJAVA RAZISKAVE

Ob upoštevanju raziskovalnega namena in težav, ki izvirajo iz narave zapornega položaja in osebnosti obsojenih oseb, smo se med različnimi metodološkimi pristopi odločili za centrirano obliko intervjuja. Intervju smo vsebinsko usmerili na storilčevo razmerje do kaznivega dejanja in na intrapsihične posledice storjenega dejanja. V okvirne probleme združena vprašanja intervjuja obravnavajo obsojenčevo razmerje do kaznivega dejanja, do žrtve in do prestajanja kazni ter načrte za prihodnost.

Da bi obsojenim osebam izčrpno pojasnili namen raziskave, smo sestavili uvod z naslednjo vsebino: »Povabil sem vas na pogovor v zvezi z dejanjem, zaradi katerega ste v zavodu. Gotovo vam pogrevanje tega dogodka ni prijetno, zlasti zato, ker ste morali o tem najbrž ničkolikokrat nadrobno poročati. Nikakor vas ne bi vznemirjal brez pravega razloga. Povedati vam moram, da dela institut za kriminologijo v Ljubljani znanstveno raziskavo v zvezi z različnimi dejanji. Pri tem bi se lahko opirali le na sodne spise in na vse tisto, kar je bilo že zapisano. Vendar menim, da tako ne bi prišli do podatkov, ki bi bili povsem natančni in zanesljivi. Spomnite se na pri-

mer, da ste bili takrat, ko ste stali pred sodiščem, močno razburjeni in najbrž niste vsega povedali tako, da bi bilo za vas najbolj prav. Danes, ko je od tistih dogodkov preteklo že dalj časa, gledate na svoje dejanje in na svoj položaj gotovo bolj trezno kot tedaj in lahko pojasnite marsikaj, kar celo vam pred časom ni bilo povsem jasno. Želel bi, da se o vsem tem pogovoriva nadrobno in odkrito. V ta namen sem pripravil nekaj vprašanj, da bi pogovor laže in hitreje stekel. Vse, kar mi boste zaupali, bo ostalo med nama, oziroma za namene raziskave medtem ko podatkov ne bom posredoval osebju, s katerim prihajate v stik. Na to se lahko zanesete, saj veste, da moram kot psiholog spoštovati poklicno skrivnost. Ta pogovor pa ne bo koristil le raziskavi, temveč tudi vam, saj tukaj najbrž nimate dosti priložnosti, da bi se odkrito pogovorili, kar človek včasih začuti kot potrebo. Če ne želite, seveda ni treba odgovarjati na postavljena vprašanja, ker je vaša udeležba prostovoljna.«

Raziskovalno skupino, ki smo ji dali intervjujski vprašalnik, so sestavljale vse obsojene osebe, ki so v času izpolnjevanja andetnega vprašalnika prestajale kazni v slovenskih kazenskopoljševalnih domovih zaradi storjenega dokončnega uboja po čl. 135 in 136 KZ in ki so bile pravnomočno obsojene pred slovenskimi sodišči do 31. 12. 1967.

Ob upoštevanju naštetih meril smo v psihološko obdelavo uvrstili 53 obsojenih oseb, in sicer 42 (79 %) iz KPD Dob pri Mirni, 4 (8 %) iz KPD Ragoza pri Mariboru ter 7 (13 %) iz KPD Ig pri Ljubljani. Zadnjo izmed teh skupin so sestavljale obsojenke. Časovni razmik že prestane kazni je v intervjuvani skupini znašal od 10 mesecev do 13 let.

Da bi lahko pravilno osvetlili odgovore na nekatera vprašanja intervjuja, smo naredili smiselno primerjavo z nekaterimi ugotovitvami razčlenbe sodnih spisov.

III. OPIS IZIDOV

V prizadevanju, da z intervjujem dobljene podatke pripravimo dostopne za količinsko in statistično obdelavo, smo pogostnosti odgovorov na izbirna in dihonomna vprašanja spremenili v številčne vrednosti ter izračunali ustrezne odstotne deleže. Za prikaz posameznih razmerij smo uporabili ustrezne tabele. Na nekaterih me-

stih smo ugotavljali pomembnost zvez s statističnim računom prek testa h^2 .

Neugodna odstotna sestava intervjuvanih oseb glede na spol in glede na to, kje prestajajo kazen, je onemogočila primerjavo med spoloma ter primerjavo, kako različne prevzgojne razmere v posameznih domovih vplivajo na vedenje obsojenih oseb.

Nadaljnja ovira pri posploševanju ugotovitev je bila sestavljena problematika, ki se je proučevala na razmeroma majhnem številu obsojencev, kar daje večje število variacij v odgovorih na nekatera vprašanja. V takšnih okoliščinah lahko pričakujemo večjo razpršenost v grupiranju pogostnosti odgovorov. Zato posamezne silnice niso bile vedno izrazite, kot bi lahko bile, če bi bilo število intervjuvancev večje. Premajhno število tistih obsojencev, ki kazen prestajajo že 10 let ali več, je oteževalo ugotavljanje povezanosti med trajanjem kazenskih ukrepov in stopnjevanjem osebne deformiranosti.

1. Razmerje do storjenega kaznivega dejanja

Proučevanje obsojenčevega razmerja do storjenega kaznivega dejanja je pomembno za razumevanje njegovega vedenja med prestajanjem kazni. Ugotovili smo ga z vprašanji, ki se nanašajo na dolžino kazni, sodni postopek in sedanjo oceno kaznivega dejanja; ta se je pri obsojencu izoblikovala pod vplivom kazenskih ukrepov, stopnje krivdnih občutij in ustvarjenega mnenja o pravičnosti sodnega procesa.

Odgovori so pokazali, da se le 34 % obsojencem zdi odmerjena kazen pravična, medtem ko jih 60 % meni, da ni pravična, drugi pa se glede tega vprašanja niso hoteli odločiti, oziroma niso imeli svojega stališča.

Seveda nas je zanimalo, ali dolžina prestane kazni vpliva na oblikovanje obsojenčevega mnenja o pravičnosti odmerjene kazni. Pri primerjanju obeh spremenljivk se je pokazalo, da dolžina prestane kazni ne vpliva na obsojenčevo razmerje do izrečene sodbe glede na pravičnost, oziroma nepravičnost. Mnenje, ki si ga obsojenec ustvari med sodnim postopkom, se med prestajanjem kazni ne spreminja. Nasprotno pa je iz spodnje tabele razvidna statistično pomembna povezava med obsojenskim mnenjem o pravičnosti sodbe in krivdnimi občutki, ki se lahko pokažejo ob storitvi uboja.

Tabela 1: Vpliv krivdnega občutja na stališče obsojenca do sodbe

Ali ima obsojenec občutja krivde	Stališče obsojenca do sodbe			Deleži v %	
	skupaj	sodba je pravična	sodba ni pravična	sodba je pravična	sodba ni pravična
Skupaj	53	18	35	100	100
ima občutja krivde	15	12	3	66,7	8,6
ima občutje krivde	38	6	32	33,3	91,4

$\chi^2 = 17,01$, pomemben na ravni 0,01;

Upravičeno lahko sklepamo: čim večja bodo pri obsojencu občutja krivde zaradi storjenega uboja, tem bolj se bo strinjal z izrečeno sodbo.

Pri odkrivanju vzrokov, zaradi katerih obsojenci menijo, da so jim kazni odmerili krivično, izstopajo z veliko pogostostjo olajševalne okoliščine na strani storilca (npr.: nagnjenost k razburjenosti, invalidnost storilca, itd.) proti viktimološki skupini olajševalnih okoliščin (olajševalne okoliščine zaradi neugodnih osebnostnih lastnosti žrtve) — le-te obsojenci omenjajo razmeroma poredkoma.

Pri razlagi tega vprašanja bi nam lahko zadoščala interpretacija, da je sodba upoštevala olajševalne okoliščine, ki izhajajo iz žrtve, manj pa tiste, ki so na strani storilca in so zato poglavitni vir pritožb. Taka razlaga, ki je seveda mogoča, je preveč preprosta in ne upošteva psihodinamičnih momentov, predvsem obrambnih mehanizmov osebnosti. Bolj, ko se obsojenec čuti krivega za storjeno dejanje, močneje bo pognal obrambne mehanizme in ti lahko postopoma izrinejo iz zavesti občutja krivde. Represija bo uspešnejša, če bo obsojenec hkrati s procesom izrinjanja iskal pri sebi opravičila — olajševalne okoliščine — za storjeno dejanje. Občutja krivde lahko postopoma zamenja z občutki krivice, ker sodba po njegovem mnenju pri odmeri kazni ni upoštevala vseh okoliščin. Seveda ves ta proces poteka bolj ali manj zunaj zavesti.

Na podlagi odgovorov na neposredno postavljeno vprašanje, kako obsojenec danes ocenjuje storjeno kaznivo dejanje, in naših opažanj med pogovorom smo obsojence razdelili v tri skupine: 21 % obsojencev storjeno dejanje močno obžaluje in kaže globoko čustveno prizadetost, 26 % dejanje obžaluje, vendar brez globlje čustvene udeležnosti, 38 % storilcev pa ne kaže

znamenj obžalovanja in so do storjenega dejanja čustveno hladni. 15 % obsojencev po tej plati nismo ocenjevali, ker zanikajo storitev kaznivega dejanja. Opazno pa je nagnjenje, da se z leti prestane kazni začenja otopevanje glede na čustva, ki so v zvezi s storjenim kaznivim dejanjem. Z leti prestane kazni raste odstotek tistih obsojencev, ki dejanja ne obžalujejo. To lahko razložimo s pozabljanjem nadržbnosti, ki so v zvezi s kaznivim dejanjem, z reševanjem krivdnih občutij, čim dlje traja prostostna kazen, z uporabo obrambnih mehanizmov osebnosti in čustveno osiromašenim življenjem v času trajanja kazenskih ukrepov.

Obsojene osebe, ki so storile uboj, večkrat vztrajno zatrjujejo, da niso imele takega namena. Zato smo jim postavili vprašanje, ali same o sebi menijo, da so bile ob storitvi dejanja žrtve nesrečnih okoliščin. 29 % obsojencev pravi, da niso bili žrtve nesrečnih okoliščin in so imeli namen storiti uboj, 46 % pravi, da so hoteli žrtev le telesno poškodovati, 14 % je žrtev hotelo le zastrašiti in 11 % ni imelo namena žrtvi ničesar storiti, torej naj bi do uboja prišlo čisto po naključju. 9 obsojencev na to vprašanje ni odgovorilo.

Mogoče je, da posamezni obsojenec res ni imel namena ubijati. Toda, če sprejmemo ugotovitve sodnega postopka za dejstva, ki so blizu objektivne resnice, lahko take psihične konstrukte obsojencev ovrednotimo kot bolj ali manj zunaj zavestne oblike obrambnega vedenja, s katerim želijo ohraniti lastno vrednost, samospoštovanje, se izogniti večji anksioznosti ali večjim krivdnim občutjem, ki bi se oglasili, če bi si ta namen priznali.

Obrambni mehanizem navadno ne zajema le ene trditve ali razlage, temveč ves sistem različnih opravičil in razlag, ki se medsebojno dopolnjujejo in podpirajo.

Pogosto opažamo projekcijo lastne krivde pri storjenem dejanju na druge osebe. Le 27 % obsojencev večji del krivde prepisuje sebi, 35 % jo vali na žrtev in kar 38 % obsojencev je ne pripisuje niti žrtvi niti sebi, temveč tretji osebi.

Čeprav je soudeležba žrtve in tretje osebe pri uboju mogoča in lahko po moči udeležbe niha od primera do primera, nosi večji del krivde za storjeno dejanje le storilec. Seveda lahko pri stopnjevanem čustvenem vznemirjenju pride do okrepljenih zaznav, zato oseba (storilec) položaj opaža bolj nevarno, kot dejansko je.

Da imamo pogosto opraviti z obrambnim mehanizmom projekcije lastne krivde v druge osebe, nas prepriča tudi ugotovitev, ki izhaja iz primerjave med ugotovitvami razčlenbe sodnega spisa, ali so se osebe za uboj premišljeno pripravljale, in intervjujskim vprašanjem, komu pripisujejo večji del krivde za storjeno dejanje. Pri obsojencih, ki so se na uboj premišljeno pripravljali, je čutiti večje nagnjenje k projekciji krivde na druge osebe kot pri tistih, ki se na dejanje niso premišljeno pripravili.

Obsojenci, ki krivdo za uboj pripisujejo sebi, se pogosteje opravičujejo z racionalizacijo, da so bili v času uboja v stanju okrnjene zavesti, kot pa tisti, ki so že s projekcijo krivde v žrtev ali drugo osebo zmanjšali svoj delež krivde. Izidi torej kažejo, da obsojenci za zmanjšanje svoje krivde pri uboju uporabljajo obrambne mehanizme. Katero vrsto obrambnega mehanizma bodo uporabili za doseg tega cilja: represijo, projekcijo, racionalizacijo ali kakšno drugo, v tej raziskavi neugotovljeno obrambno vedenje, je odvisno od položaja, v katerem je bilo dejanje storjeno, in od lastnega reakcijskega vzorca.

Pri preverjanju vpliva dolžine prestane kazni na stopnjevanje obrambnega vedenja nismo dobili statistično pomembnih zvez. Z leti prestane kazni se število tistih obsojencev, ki z uporabo obrambnih mehanizmov opravičujejo svojo krivdo pri uboju, ne poveča bistveno.

Obrambno vedenje, ki osebnost storilca varuje pred nevarnostjo osebnostnih dezintegracij, se oblikuje predvsem v obdobju preiskovalnega zapore in sodnega procesa, ko so duševni pritiski najmočnejši, tako da včasih govorimo o pravih čustvenih krizah. Z leti prestane kazni se prvi obrambni konstrukti verjetno utrdijo in fiksirajo le, če je obsojenec prisiljen, da se k njim pogosto zateka.

Nagnjenje k naraščanju obrambnega vedenja smo opazili v obdobju med 4. in 6. letom prestanja kazni. Domnevamo, da je to obdobje za obsojenca posebno kritično, zato nastane večji pritisk v smeri oživiljanja obrambnih mehanizmov. Po tem času nastopi razmeroma mirnejše obdobje.

Da se sistem obrambnih mehanizmov z dolžino prestane kazni ne stopnjuje, med drugim omogočajo tudi začetki vpeljevanja humanitarnih metod v naše kazenske ustanove. Seveda je pri tem še dosti nedorečenega, to pa je lahko spodbuda odgovornim organom, da ukrepajo učinkoviteje.

V poskusu smo, razen redkih izjem, zajeli osebe, ki kazen prestajajo manj kot 10 let. Zato dopuščamo možnost, da se po tem obdobju lahko pri obsojencih stopnjuje potreba po uporabi obrambnih mehanizmov za zavarovanje osebnosti.

Nazadnje smo pri proučevanju obsojenčevega razmerja do kaznivega dejanja na podlagi izjav in opazanj med pogovorom zapisovali, kakšne posledice ima storjeni uboj na moralno-čustveno doživljanje obsojencev. 32% obsojencev doživlja večinoma občutja krivde, 30% občutja krivice, 8% je z ubojem sprostilo dlje časa trajajoče notranje napetosti in 13% obsojencev je do storjenega dejanja neprizadetih. 17% storilcev je ubijalo iz subjektivno moralno upravičenih nagnilov in jih zato ne moremo uvrstiti v nobeno izmed omenjenih skupin. Pri njih imamo poseben način moralno-čustvenega doživljanja kaznivega dejanja.

Pri primerjavi teh podatkov z ugotovitvami razčlenbe sodnih spisov, ali je žrtev pred kritičnim dejanjem izzivala storilca, je izstopil nagnil, da občutja krivde oziroma občutja krivice doživljajo predvsem tisti obsojenci, ki jih žrtev ni dražila niti izzivala. Do istih ugotovitev pridemo, če primerjamo storilce glede na način doživljanja kaznivega dejanja in pogostnost konfliktov, ki so jih storilci imeli z žrtvijo pred dejanjem.

Občutja krivde se pri storilcih kažejo zaradi grobega kršenja moralnih in socialnih vrednot, med katerimi je tudi zahteva, da je človekovo življenje njegova največja vrednota. Ob uboju pride do doživljanja krivdinih občutij le v primeru, če je oseba med procesom socializacije osebnosti uspešno internalizirala v svoj superego socialno-moralna merila ožjega in širšega družbenega okolja. Občutja krivde bodo tem močnejša, čim manjši bo delež žrtve pri storitvi dejanja.

Občutja krivice se pri storilcih uboja pojavijo iz raznoterih vzrokov. Kot prvega lahko navedemo neuspešno internalizacijo socialno moralnih vrednot, zaradi česar uboj ne sproži občutij krivde, temveč sodni postopek in penalni ukrepi vplivajo na formiranje občutij krivice.

Občutja krivice se lahko zbudijo tudi pri takem storilcu uboja, ki je sicer v zadostni meri sprejel socialno-moralna merila, toda ta merila izvirajo iz defektnega, primitivnega ali subjektivnega okolja, v katerem uboj ne pomeni grobe kršitve družbenih predpisov.

Občutja krivice se oglašijo še pri osebah, ki v prvi fazi po uboju doživljajo močna krivdna občutja, ki so se zila v samokaznovalni ali samomorilski poskus in zato doživlja sodni postopek in kazenske ukrepe kot neupravičeno, dodatno kazen. Obsojenci zaradi nenavzočnosti viktimoloških aspektov pri uboju doživljajo huda krivdna občutja. Da ohranijo osebnostno integriteto, ta občutja kasneje s pomočjo obrambnega mehanizma reakcijske formacije potisnejo iz zavesti. Namesto občutij krivde se v zavesti oglašijo občutja krivice, podpirane s številnimi racionalizacijami, projekcijami in drugimi oblikami obrambnega vedenja. Nasplošno smo opazili, da so si pri storilcih uboja občutja krivde in občutja krivice dokaj blizu in da se je bilo večkrat težko odločiti za ta ali oni način moralno-čustvenega doživljanja. Izidi kažejo, da se krivdna občutja oglašajo predvsem v primerih, kjer ravnanje žrtve storilca ni spodbujalo k uboju.

2. Razmerje do žrtve

Za razumevanje storilčevega razmerja do žrtve in ravnanja v kritičnih trenutkih je bilo pomembno, da smo se seznanili s čustvi, ki jih je do žrtve gojil pred storitvijo dejanja. Pri tem nimamo v mislih čustev, ki so se začela v storilcu tik pred kritičnim dejanjem, temveč tista, ki jih je storilec v zvezi z žrtvijo doživljal skozi daljše časovno obdobje pred dejanjem.

Ugotovili smo, da je 46 % storilcev imelo sovražna čustva do žrtve. Vemo, da je bistvo sovraštva v hotenju, da se predmet sovraštva uniči. Zato nas ne preseneča, da pri obsojencih, ki so kaznovani zaradi uboja, najdemo razmeroma visok odstotek tistih, ki so bili do žrtve sovražno razpoloženi. 25 % storilcev do kritičnega dogodka ni bilo v tesnejšem čustvenem razmerju z žrtvijo. Žrtev so sicer poznali, toda med njimi ni prišlo niti do prijateljskih niti do sovražnih čustvenih vezi. Konfliktni položaj, v katerem je prišlo do uboja, je nastal nenadoma, npr. zaradi vinjenosti.

Čustva ljubosumnosti se oglašajo v položajih, ko oseba zaznava, da se naklonjenost ljubljene bitja obrača drugam, tekmeču lahko umišljenem ali resničnem. Čeprav so čustva ljubosumnosti lahko naravnana k različnim osebam, tu govorimo predvsem o ljubosumnosti, ki so jo storilci uboja čutili do spolnega partnerja. Taka čustva smo opazili pri 13 % storilcev. Njihovo destruktivno nasilje se je pri uboju usmerilo na tekmeča

ali na ljubljeno osebo. Čustva prijateljske naklonjenosti do žrtve smo opazili le pri 5 % storilcev. Manjši delež je razumljiv, saj to čustveno razmerje ne zbuja porajanja destruktivnih impulzov do človeka. 11 % storilcev do žrtve ni imelo trajnejšega čustvenega razmerja, ker je do kritičnega dne niti poznali niso.

Čustveno razmerje do žrtve vpliva tudi na obsojenčevo moralno-čustveno doživljanje storjenega kaznivega dejanja.

Med pogovorom smo imeli vtis, da obsojene osebe o svojih čustvih do žrtve pripovedujejo zelo neposredno, spontano, brez zavor in modifikacij, kot je to bilo pri nekaterih drugih vprašanih.

3. Razmerje do prestajanja kazni

Prvi stik z zaporom in kazenskimi ukrepi doživi storilec v preiskovalnem zaporu, navadno kmalu po storitvi kaznivega dejanja. Odvzem prostosti, zaporni pritiski, nenehno premišljevanje o dejanju, pričakovanje sodbe in preiskovalni postopek lahko pri storilcu povzročijo reaktivno duševno stanje, kot so psihogeni nemir s posebno razdražljivostjo, eksplozijami afektov, razbijanjem povišanja ipd. ter psihogena depresivna stanja. Čustveno razburjenje se lahko stopnjuje v pravo afektivno krizno obdobje, in če je podprto še z močnimi občutji krivde ali krivice, lahko prižene do sprostitvenega steka v samomorilni poskus ali samopoškodbeno reakcijo. Do nepredvidenih reakcij v priporu pride tudi zaradi nepopolnega poznanja storilčeve osebnosti s strani penitenciarnega osebja; le-to je večkrat šele s storilčevimi vedenjskimi izpadi opozorjeno na njegove duševne motnje. Zaporne patološke psihične reakcije se bodo pogosteje kazale pri storilcih, ki so bili že pred prihodom v zapor motene osebnosti.

Pri intervjuvancih smo ugotovili, da jih je ob nastopu pripora kar 43 % preživljalo hudo začetno krizo. Po izreku sodbe in s prihodom v KPD navadno čustvene napetosti popuste. Obsojenci s pomočjo novih zanimanj preusmerijo svoja premišljevanja. Iščejo pozabo v delu ali pa se usmerijo na iskanje novih pravnih možnosti za znižanje kazni. Dosežejo nekakšno začasno notranje ravnovesje, ki pa je pri nekaterih še dokaj omahljivo. Včasih že nepomembni vzroki podro to ravnovesje. Iztirjanja pa navadno zaradi vplivov vzgojnih dejavnikov ne zavzemajo takega obsega kot v času pripora. Vzroke

za prenehanje samomorilnih poskusov in za nastop obdobja sorazmerne umiritve lahko iščemo tudi v tem, da zapor obsojencu pomeni zadostno kazen za njegova občutja krivde.

Tabela 2: *Disciplinsko kaznovanje obsojencev glede na moralno-čustveno doživljanje kaznivega dejanja*

Moralno-čustveno doživljanje kaznivega dejanja	Kaznovanost		Deleži v %	
	bil kaznovan	ni bil kaznovan	bil kaznovan	ni bil kaznovan
občutja krivde	3	12	20	80
občutja krivice	5	9	36	64
sprostitev	1	3	(25)	(75)
subj. moral. oprav. motiv	3	5	(37)	(63)
indiferentnost	3	3	(50)	(50)
ne priznava dejanja	2	4	(33)	(67)

Storilec uboja je lastna sorazmerna vedenjska neproblematičnost med prestajanjem kazni. 68 % intervjuvancev je povedalo, da še niso bili disciplinsko kaznovani. Iz priložene tabele je razvidno, da so bili največkrat disciplinsko kaznovani obsojenci, ki so glede na moralno-čustveno doživljanje ob uboju ostali neprizadeti. Njim sledi s približno enakim odsotnim razmerjem obsojenci, ki so storili dejanje iz subjektivno moralno upravičenih motivov, potem tisti, ki doživljajo občutja krivice, in storilci, ki ne priznavajo storitve dejanja. Najmanj disciplinskih kazni je bilo izrečenih obsojencem, ki so s storitvijo uboja sprostili dolgotrajne napetosti, in tistim, ki zaradi storjenega dejanja doživljajo krivdno občutja. S tem smo se približali domnevi, da je sorazmerna vedenjska neproblematičnost obsojencev na prestajanju kazni večinoma izraz doživljanja občutij krivde in sprostitev pri storilcih, ki so z ubojem rešili dalj časa trajajoče duševne napetosti.

Humanizacija kazenskih ukrepov, ki prodira v naše kazenske ustanove, daje obsojencu razne ugodnosti in olajšave, da bi se z znosnejšimi razmerami preprečilo naraščanje pritiska na protisocialno vedenje obsojenca in da bi se ohranila njegova osebnostna celovitost. Obsojenci prestajanje kazni kljub tem spremembam še naprej doživljajo kot mučno in težko. To velja posebno za tiste vrste obsojencev, ki so jim bile izrečene dolgoletne prostostne kazni zaradi storitve kaznivega dejanja zoper življenje in telo.

Na vprašanje, ali bodo v zaporu zdržali do konca kazni, je le 35 % obsojencev odgovorilo pritrdilno, 26 % o tem ni prepričanih, 19 % jih meni, da ne bodo mogli zdržati. Zadnji skupini doživljata prestajanje kazni kot posebno mučno in težko. Iz njenih odgovorov zaslutimo samomorilna premišljevanja in navzven usmerjene nasilne sumke.

Zaradi nemotiviranosti, ki je lahko ustvarjena s posebnim zapornim položajem in ob prešibkih spodbudah prevzgojnih dejavnikov, obsojenci svojega prostega časa ne izrabljajo za udeleževanje v pozitivnih opravilih. To velja zlasti za storilce uboja. Vdajajo se premišljevanju in razglabljanju o vprašanjih, ki jih najbolj tarejo. Pogosto jim pripisujejo večjo pomembnost, kot jo zaslužijo. Iz teh razmišljanj se pogosto rojevajo čustvene napetosti in krizna stanja, ko vedno znova ugotavljajo, da so v zaporu dejansko nemočni in ne morejo (oziroma imajo le omejene možnosti) vplivati na dogodke, ki so zanje posebno pomembni.

Obsojenci zatrjujejo, da največkrat razmišljajo o domu in družini. Dejstvo, da so za daljše obdobje odtgnani od domačih in doma, marsikoga napeljuje na vprašanje, ali bo še našel pri življenju ostarele in bolehne starše, ali bo lahko ohranil razmerje z ženo in ali mu ne bo propadla domačija. Na podlagi izkušenj lahko rečemo, da pri drugih vrstah prestopnikov ne srečamo tako močne naravnosti k premišljevanju na dom in družino.

Potreba in zmožnost za navezovanje prijateljskih stikov z drugimi obsojenci v zaporu je pri storilcih uboja močno okrnjena. Iz odgovorov je razvidno, da 62 % intervjuvancev v zaporu nima prijateljev. Drugi imajo po eno ali več prijateljskih vezi. Zaprtost in umik v osamljenost siromaši storilčevo socialno čustveno življenjsko torišče in spodbuja negativna čustva, asocialno vedenje in egoistične motive. Nezmožnost vživljanja v čustvovanje drugih pa dokaj zmanjšuje možnost za dober socialni stik. Obsojenci dobesedno izjavljajo, da je težko nenehno živeti v ozračju škodoželjnosti, laži, prevar, sumničenj. Verjetno je imel Kobal¹ v mislih tudi take razmere v zaporu, ko je p. ed leti zapisal, da je najhujša ovira za učinkovito ukrepanje nevidno, pogosto težko določljivo ozračje v kazensko-popoljševalnem zavodu, ki obdaja zapornike. To

¹ M. Kobal, Sodobni pogledi na povratništvo, skripta.

ozračje ne temelji na zakonu, večkrat je celo proti duhu zakonov, vendar je to dejanskost, ki bi jo bilo naiivno zanikati.

Maloštevilni stiki s strokovnim osebjem in občasni stiki z domačimi ne morejo nadomestiti pomanjkanja pozitivnih čustev prijateljske naklonjenosti in zdravih medosebnih razmerij. Pri tem seveda ne podpiramo prijateljstva, ki temelji zgolj na nepisanem zaporniškem kodeksu in postavlja nezdrave ovire med strokovno osebje in obsojene osebe.

Občutjem osamljenosti, neugodnemu ozračju v zaporu in nezdravim oblikam prijateljstva se lahko izognemo s spodbujanjem strokovno vodenih oblik skupinskega življenja, ker bi se odstranil ali vsaj zmanjšal strah pred novimi razočaranji v medosebnih stikih. Take in podobne oblike strokovnega dela še niso našle prostora v prevzgojnem procesu naše osrednje kazenske ustanove, iz katere je največ intervjuvanih obsojencev.

Obsojenec je družbeno bitje, ki je v zaporskem položaju v notranji stiski in potrebuje človeka, da bi se mu zaupal, se mu potožil, v katerem bi našel moralno oporo, pri katerem bi dobil nasvet itd. Če bo vse to našel pri uslužbencu, bodo s tem odprte možnosti za zavestno vplivanje in oblikovanje. Če tega ne bo našel pri uslužbencu, bo iskal tesnejše stike s soobsojenci, prevzemal filozofijo zapornikov, do osebja bo nezaupljiv, stiki z uslužbenci mu bodo nadležni, doživljal jih bo kot nujno zlo, ne bo se jim odprl in z njimi ne bo sodeloval.²

Na vprašanje, s kom se pogovarjajo o svojih osebnih stiskah, je le 44 % obsojencev odgovorilo, da iščejo pomoč in nasvete pri strokovnem osebju, medtem ko jih 38 % ne išče pomoči pri nikomur. Le malokateri intervjuvanec se v stiski zateka k soobsojencem. Taka usmeritev pri storilcih uboja je odsev precejšnjega nezaupanja do strokovnega osebja in ljudi nasploh ter se v zaporu samo pogloblja. Strokovno osebje se jim ne more približati z ustreznimi nasveti in prevzgojnimi napotki.

Nenehne duševne napetosti, ki jih poraja še tako sodobna kazenska ustanova, pri osebah slabše konstitucionalne ali osebnostne organiziranosti ter dodatni čustveni pritiski zaradi storjenega dejanja povzročajo pri obsojencih nevrotične reakcije in tesnoba stanja.

² V. Skalar: Kaj ovira osebje v kazenskih poboljševalnih domovih pri vzgojnih nalogah, Budva 1968.

Naši intervjuvanci, ki so navadno obsojeni na daljše prostostne kazni, pogosto iščejo pomoč za svoje težave pri zdravniku splošne prakse ali pri psihiatru. Teh obsojencev je bilo kar 61 %. Drugi te pomoči ne iščejo oziroma to store le poredko. Njihove pritožbe zaradi glavobola, nespečnosti, splošne utrujenosti, nervoznosti in težav s srcem, karaktirizirajo klinično podobo nevrastenije. Čeprav bi lahko bile težave tudi somatskega nastanka, so pri večini intervjuvancev v ospredju duševni vzroki, kjer bolezensko stanje izzivajo afektivne težave. Kobal³ meni, da so lastnosti v nevrastenično distoničnih simptomih tesno povezane z obstoječimi življenjskimi razmerami v zaporu in da so posledice objektivno in subjektivno hujših duševnih in telesnih obremenitev.

Močno zožitev življenjskega prostora v zaporu, številne omejitve in zmanjšanje možnosti za usmeritev navzven storilca uboja, pa tudi druge obsojene usmerijo navznoter. Zato prisluhne osebnim težavam, ki jim na prostosti ne bi pripisoval posebne pozornosti, v zaporu pa je z njimi močno zaseden. Tako agravirano vedenje obsojencev, ki je močno odvisno od moči zapornih pritiskov, obremenjuje zdravstvene delavce, pri drugih delavcih pa budi neupravičen odpor, ker agravirano vedenje zamenjujejo s simulacijskim reagiranjem.⁴

Število pacientov in pogostost njihovega oglašanja v domski ambulanti splošne prakse ter pri psihiatru je zanesljivo merilo ozračja v zavodu, prav tako pa tudi počutja samih obsojencev.

Stalni pritiski, izguba samospoštovanja, frustracije, nevrastenizacija itd. so nenehen vir napetosti, ki znižujejo njihovo osebno odpornost do frustracij. Različni položaji zato lahko hitro sprožijo v obsojencih stanja razburjenosti, skozi katera se praznijo čustvene napetosti.

Pri storilcih uboja opazamo zoženo čustveno združljivost. Čustveno se vznemirjajo predvsem zaradi osebnih težav. Pogosto zadostuje že razmišljanje o prestani kazni, pa se v obsojencu zbude težka in mučna čustvena stanja. Pri nekaterih pa prihaja do razburjenosti nenadoma, ne da bi jo izzval konkreten položaj ali neugodni

³ M. Kobal, Reintegracija vedenja in rigidnost motenih osebnosti, doktorska disertacija, Ljubljana, 1970.

⁴ J. Šepic, odkrivanje simulacije z likovnim testom Benderjeve, diplomsko delo, F. F., Ljubljana, 1969.

spomini. Najpogosteje se razburjajo zaradi motenj v medosebnih stikih.

Ko smo jih povprašali, kaj razmišljajo, kadar se spomnijo na kazen, ki jo imajo še pred seboj, jih je 9% povedalo, da se takemu premišljevanju izogibajo, ker doživljajo preveč mučna čustva, 27% zapade ob tem v čustvene krize z agresivnimi in samomorilnimi impulzi, 11% tedaj misli le na domače in dom, 8% obsojencem se kazen izteka ter premišljujejo le še o življenju na prostosti. 11% storilcev nima v zvezi z ostalo kaznijo nikakršnih osebnih misli.

Pritisk s strani sprejetih moralnih norm (nad — jaz, kateremu je ob uboju izpostavljen zavestni del osebnosti), ustvarja potrebo po rešitvi izpod tega pritiska. Ta namen se najlaže doseže z oprostivitvijo. Ob poprejšnji izkušnji, da je kazen sredstvo za pridobitev oprostitev, se lahko pokaže potreba za kaznovanjem, ker to zmanjša občutek krivde in prinese olajšanje.

Obsojena oseba se v primerih, ko občutja krivde stoje močno v ospredju, npr. takoj po storjenem dejanju, med preiskovalnim postopkom ali če izrečena kazen ni v sorazmerju z doživetimi občutji krivde, lahko zateče k samopoškodbam, da zmanjša notranje pritiske. Kobal³ meni, da ima lahko samomorilni poskus večkrat v sebi prepričljive prvine kontrafobičnosti. Pri 53% obsojencem nismo zasledili odkritih samokaznovanih impulzov. Pri drugih smo odkrili različne samokaznovalne nagibe. Petina intervjuvancev ima za seboj že samomorilni poskus. Nekatero druge oblike samokaznovalnega vedenja, kot so izzivanje disciplinskih kazni, odklanjanje hrane, nepotrebno pretrganje stikov z družino in požiranje tujkov, kar vse je pogosto pri drugih pravnih vrstah obsojencem, se pri storilcih uboja skorajda ne najdejo.

Dlje trajajoča izpostavljenost okoliščinam ločenega življenja kljub humanitarnim spremembam v zadnjem obdobju pogloblja osebnostno patologijo, vpliva na okrnitve psihičnega doživljanja in normalnega reagiranja. Ob zožitvi življenjskega prostora se spremenijo človekove potrebe, motivi in zožijo interesi. V ospredje stopijo prizadevanja po razširitvi življenjskega prostora, osebna motivacija je okrnjena in večkrat usmerjena le na kratkoročne cilje. Načrti za prihodnost so nejasni in pogosto temelje na prevelikih pričakovanjih. Vse to ovira prevzgojne dejavnike, katerih končni namen je, da se bo obsojenec po odpustu iz ustanove znašel v med-

osebnih stikih in da bo na določene psihosocialne strese reagiral bolj ali manj normalno.

Izobraževalno dejavnost prištevamo med najučinkovitejše prevzgojne ukrepe, ne le zaradi večanja obsega splošnega in strokovnega znanja, temveč tudi zaradi navezave trajnejših socialnih in čustvenih stikov, ki zrastejo iz osebnega stika med predavateljem v šoli in obsojencem. Seveda marsikateri storilec uboja kljub primerno razvitim telesnim in umskim zmožnostim zaradi hudih težav v zvezi s storjenim dejanjem in dolžino izrečene kazni ne more zasledovati tako dolgoročnega cilja, kot je dokončanje kake šole. Raje slede ciljem, ki hitreje zmanjšujejo njihove potrebe in napetosti.

Podatek, da le 30% intervjuvanih storilcev uboja obiskuje ali je obiskovalo šolo v zavodu, pove, da zapostavljajo izobraževanje kot eno izmed pomembnih možnosti za resocializacijo.

Obsojenci, ki odklanjajo izobraževanje, svoje ravnanje opravičujejo z raznimi, bolj ali manj dobrimi utemeljitvami. Najštevilnejši so tisti (25%), ki zatrjujejo, da so za izobraževanje že prestari, 17% storilcev meni, da zaradi živčnosti niso zmožni slediti pouku, 11% svoj umik opravičuje z izgubo spominskih zmožnosti, 13% pa za izobraževanje nima nikakega zanimanja. Drugi menijo, da imajo že ustrezno izobrazbo.

S širšo paleto različno intenziviranih pozitivnih spodbud in ugodnosti bi lahko v izobraževalno dejavnost pritegnili tudi tiste storilce, ki niso zmožni slediti dolgoročnim ciljem.

Velik odstotek obsojencem, ki odklanjajo izobraževanje zaradi starosti, je razumljiv, ker je med njimi večje število starejših in tudi že starih oseb. Tem pa se je pridružila tudi marsikatera mlajša oseba, ki je zaradi življenja v izjemnih razmerah izgubila vitalnost in se kljub sorazmerni mladosti počuti že stara.

Tesnejša zveza med nemotiviranostjo za nadaljnje izobraževanje in zapornimi pritiski se kaže v mnenjih tistih obsojencem, ki se izobraževalni dejavnosti umikajo zaradi splošne živčnosti ali zaradi subjektivnih občutkov upada spominskih zmožnosti. Oba bolezenska simptoma lahko uvrstimo v sindrom nevrastenije, ki je v neposredni zvezi z afektivnimi težavami, ki nastanejo pri obsojencih v zaporu. Storilci uboja pogosto izhajajo iz okolja, v katerem so prejeli le malo spodbud za ustrezen duševni razvoj. Temu primerno je nizka raven njihovih aspiracij, tako da zaradi nezainteresiranosti ne izrabijo možnosti za dodatno izobraževanje v zavodu.

4. Načrti za prihodnost

Poleg izobraževanja, ki ga nekateri intervjuvanci uvrščajo v načrte za prihodnost, nas v zvezi s tem zanimajo tudi druga pričakovanja in načrti, ki jih obsojenci mislijo uresničiti po odpustu iz zavoda.

Pri storilcih uboja navadno opažamo dobro delavno pripravljeno po prestopi kazni. Bolj pa se zaostri vprašanje o psihofizični pripravljenosti, ki zaradi življenja v izjemnih okoliščinah upada hitreje kot navadno. Nekateri obsojenci so zato v svojih napovedih glede službe do samega sebe premalo kritični, ker izhajajo iz sedanje ocene delovne zmožnosti in ne iz delovnih zmožnosti ob prenehanju kazenskih ukrepov.

Pismeni in osebni stiki z osebami zunaj zapore so pogosto merilo obsojenčeve integriranosti v ožje okolje, iz katerega izhaja. V pogovoru smo ugotovili, da ima 91 % storilcev pisemne in osebne stike z družino in drugimi sorodniki. Glede pisemnih in osebnih stikov z domačimi se storilci uboja ločijo od obsojencev drugih kazensko pravnih vrst. Te imajo pomembno manj stikov s svetom zunaj zapore.

Čeprav so z družino ohranjeni dobri stiki, pa na njeno pomoč računa le 60 % intervjuvancev, drugi te pomoči ne pričakujejo. Veliko storilcev računa po prestopi kazni tudi na pomoč prijateljev. Tu bo marsikateri obsojenec po odpustu iz zapore razočaran, ko bo ugotovil, da je storjeno dejanje in dolgotrajna nenavzočnost povzročila spremembe v razmerju, ki ga je do prijateljev in znancev imel pred storitvijo dejanja. To potrjujejo tudi številne terenske preverbe, ki jih zahteva uprava doma, ko obsojenec zaprosi za krajši dopust ali pogojni odpust. Preverbe so pogostokrat negativne in pričajo, da okolje obsojenca še vedno odklanja.

Večina intervjuvancev med prestopanjem kazni razmišlja, kako si bodo uredili življenje na prostosti. Tako 19 % storilcev, ki se zavedajo odklonilnega razmerja okolja, napoveduje izselitev iz domačega kraja, da se izognejo nadaljnjim obsojencem in pritiskom. Ureditve doma, ki je med njihovo nenavzočnostjo propadal, ima v načrtu 25 % obsojencev. 27 % se jih želi poročiti in ustvariti družino, 21 % pa jih želi po prestopi kazni pomagati domačim. Nagnjenje k dajanju pomoči se kaže pri tistih obsojencih, ki so z domačimi čustveno tesneje povezani in se zave-

dajo, da so jih s storjenim dejanjem in dlje trajajočo nenavzočnostjo spravili v težak gospodarski in družbeni položaj.

10 % storilcev nima načrtov za prihodnje življenje. Po prestopi kazni se bodo verjetno prepustili tekočim dogodkom, ki bodo usmerjali njihovo življenje na prostosti, brez jasno določenega cilja.

Ob vsebinski strnitvi odgovorov vidimo, da se pri večini obsojencev uveljavi težnja po mirnem, v ožjem krogu zaprtem in od drugega okolja odmaknjenem življenju po izteku kazni. Takšno vedenje je odsev bojazni pred medosebnimi stiki, morebitnimi konflikti in novimi razočaranji.

Pri storilcih, kjer opažamo še optimizem glede službe in ureditve življenja takoj po prestopi kazni, se pri odgovorih na vprašanje, od česa bodo živeli, ko bodo ostareli in obnemogli, kaže težavnost njihovega položaja. Veliko jih bo po prestopi dolgotrajni kazni na starost še dodatno kaznovanih z neugodnim družbenim in gospodarskim položajem, čeprav so bili v zaporu bolj ali manj redno zaposleni. Težava še bolj izstopi, če obnovimo poprejšnjo ugotovitev, da psihofizične zmožnosti oseb, ki so obsojene na dolgotrajne prostostne kazni, zaradi dlje trajajočega življenja v izjemnih razmerah v povprečju upadajo hitreje kot navadno.

Spoznanje obsojencev, da lahko s sodelovanjem pri lastni resocializaciji deloma skrajšajo zaporno kazen, je za storilce uboja lahko močna spodbuda, da se med prestopanjem kazni kljub številnim pritiskom usmerijo v konstruktivno vedenje. 77 % obsojencev je povedalo, da računa na pogojni odpust.

Tabela 3: Obsojenci glede na pričakovanje pusta v zvezi z disciplinskimi kaznimi

Ali obsojenec računa na pogojni odpust	Ali je bil obsojenec disciplinsko kaznovan				
	Skupaj	je bil kaznovan	ni bil kaznovan	Deleži v %	
				je bil kaznovan	ni bil kaznovan
Skupaj	53	16	37	100	100
računa na pogojni odpust	41	10	31	62,5	84
ne računa na pogojni odpust	12	6	6	37,5	16

H² = pomemben na ravni 0,20;

Povezanost med pričakovanjem pogojnega odpusta in vedenjem v zavodu je nakazana, ni pa tesna. To je tudi razumljivo, če vemo, da neupoštevanje možnosti pogojnega odpusta ni povezana le z neprimernim vedenjem v zavodu, temveč je lahko tudi odsev samokaznovalnih nagibov storilca, njegove depresivne naravnosti itd.

Ker nas je zanimalo, če se pri storilcih uboja kaže maščevalna miselnost, smo jim postavili ustrezno vprašanje. Izmed vseh intervjuvancev 11 % priznava maščevalna razmišljanja in obljublja, da se bodo po odpustu iz zavoda maščevali sodnim organom in pričam, ki so krivo pričale. Nekateri izjavljajo, da bodo najprej pobili druge in nato še sebe. Maščevalne nagibe smo opazili le pri primitivnejših osebnostih s pomanjkljivimi zavornimi mehanizmi. Ti nagibi navadno z leti prestane kazni izgubijo ostrino.

V. SKLEPI

— Sorazmerna vedenjska neproblematičnost obsojencev, ki so storili kaznivo dejanje uboja in prestajajo kazni, je predvsem izraz doživljanja krivdnih občutij zaradi storjenega dejanja.

— V vrsti storilcev uboja je razmeroma dosti posameznikov s patološko osebnostno sestavo, ki se posebno pokaže v izjemnih življenjskih razmerah.

— Patologija storilcev uboja se zaradi posebnih razmer prestajanja kazni in dalj časa trajajočih pritiskov na osebnost dodatno povečuje.

— Dolžina prestane kazni pri storilcih uboja ne stopnjuje sistema racionalizacij.

— Stopnjevanje obrambnih mehanizmov opazamo pri storilcih uboja le med četrtim in šestim letom prestajanja kazni.

— Obrambno vedenje se pri storilcu uboja oblikuje predvsem v obdobju sodnega procesa in preiskovalnega zapora, ko so duševni pritiski najmočnejši.

— Dolžina prestane kazni ne vpliva bistveno na razmerje storilca uboja do izrečene kazni s stališča pravičnosti oziroma krivičnosti.

— Čim večja so pri storilcu uboja občutja krivde zaradi storjenega dejanja, bolj se bo strinjał z izrečeno kaznijo.

UPORABLJENI VIRI

1. Bavec L. in soavtorji: Socialna patologija, Ljubljana, 1969, str. 56.
2. Bras Stane: Obravnavanje odpora v analitični psihoterapiji, neobjavljeno, str. 6.
3. Guilford J. P.: Osnovi psihološke i pedagoške statistike, Beograd, 1968, str. 214.
4. Kobal Miloš: Reintegracija vedenja in rigidnost motenih osebnosti, doktorska disertacija, Ljubljana, 1970, str. 72—73.
5. Kobal Miloš: Sodobni pogledi na povratništvo, zapisi predavanj iz predmeta Splošni družbeni pojavi in njih preventiva na filozofski fakulteti v Ljubljani, oddelek za psihologijo, študijsko leto 1967—68.
6. Kobe, Bavec: Kazenski zakonik s pojasnili in sodobno prakso, Ljubljana, 1970, str. 191—196.
7. Skalar Vinko: Kaj ovira osebe v kazenskih popoljševalnih domovih pri vzgojnih nalogah, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, letnik XIX, leto 1968, št. 3, str. 121—123.
8. Sullivan H. Stack: The Psychiatric Interview, New York, 1954, str. 18.
9. Šepic Jože: Odkrivanje simulacije z likovnim testom L. Benderjeve, diplomsko delo, Filozofska fakulteta, Ljubljana, 1969, str. 7—8.
10. Tripković Dobroslav: Način prilagodjavanja različnih delikventnih grupa u domskim uslovima na kojima se primenjuju identične metode prevaspitanja. Drugo savezno savetovanje službe za izvršenje krivičnih sankcija o problemima psihološko psihiatrijske službe VDP in KPD Jugoslavije, Niš, 1967, str. 36—49.
11. Klajn Vladislav: Nevrotičari nisu ubice, Diskusijski prispevek, Drugo savezno savetovanje službe za izvršenje krivičnih sankcija o problemima psihološko psihiatrijske službe VPD in KPD Jugoslavije, Niš, 1967, str. 50.

UDC 343.611:343.8:343.91(497.12)

Psychic Problems of Offenders Serving Sentences for Homicide

by Jože Šepic, Psychologist, Penal-corrective Institution, Dob

This article is part of a research project called »Homicides in Slovenia« and deals with the psychic problems of offenders convicted for this criminal offence experience while serving their term in a reformatory. The data for this psychological exploration were gathered in focussed interviews. The questions focussed on the attitude of the convict towards the offence committed, on his relation with the victim, on his attitude to the sentence he has been given and on his future plans. To get a better understanding of the convict's answers some of the data were compared with the data in court files.

The hypothesis that offenders who have committed homicides are relatively unproblematic while serving their term has been confirmed. This is probably due to the fact that they develop strong guilt feelings because of the offence committed. It has also been found that personal problems of offenders increased during the period of the sentence because of additional frustrations concerning their personality. Protective mechanisms are mostly formed during the time of predispositional detention and the most critical period of the term is between the 4th and the 6th years.